

Бобан Стојковић

Богословија Светих Кирила и Методија-Ниш

e-mail: bbnstojkovic@yahoo.com

ИГУМАНИЈА ПАРАСКЕВА СИМЕУНОВИЋ – СВЕДОК СТРАДАЊА И ВАСКРСЕЊА МАНАСТИРА ДЕВИЧА У 20. ВЕКУ

Апстракт: У раду се на основу необјављене архивске грађе Епархије Рашко-призренске доноси сведочење о деловању Игуманије Параскеве Симеуновић, старешине Манастира Девича, у периоду од 1947. до 1993. године. Манастир Девич припада Епархији рашко-призренској Српске православне цркве и представља непокретно културно добро као споменик културе од изузетног значаја. Међу монашким лицима која су обележила вековно постојања манастира Девича у Дреници, посебно место припада Игуманији Параскеви Симеуновић.

Манастир Девич је био потпуно разрушен и опљачкан на почетку Другог светског рата, околни Албанци су у Девичу мучки убили јеромонаха Дамаскина Бошковића. После Другог светског рата, у јако тешким околностима, обнову Манастира започиње јеромонах Макарије Поповић, који је био сабрат Манастира.

Монахиња Параскева Симеуновић је 1947. године дошла у разрушени Манастир, где уз помоћ јеромонаха Макарија Поповића, и неколико сестара започиње обнову ове светиње. Обнова Манастира је била веома тешка, сестринство је било суочено са претњама околних Албанаца, али и локалних комунистичких власти, које остају имуне на вапаје сестринства Манастира.

Неуморним залагањем Игуманије Параскеве Манастир Девич је потпуно обновљен у духовном, економском и архитектонском смислу.

Кључне речи: Манастир Девич, Игуманија Параскева Симеуновић, Епархија Рашко-призренска, Дреница.

Српски православни манастир Девич,¹ налази се под главним венцем истоимене планине у Лауши, (Општина Србица, Косовско-митровачки округ) и припада јурисдикцији Епархије Рашко-призренске.

По предању манастир је подигао српски деспот Ђурађ Бранковић око 1434. године посветивши га Ваведењу Пресвете Богородице, у спомен оздрављења своје кћери – девице. Захваљујући предању о исцељењу деспотове кћери, у народу се проширио углед манастир Девича, као места исцељења од свих болести „нарочито од лудила“,² те, како је

¹ Манастир Девич је 1948. године уписан у регистар непокретних културних добара као споменик културе. Основ за упис у регистар: Решење Завода за заштиту и научно проучавање споменика културе НРС у Београду, бр. 439 од 24.3.1948.г. Општи закон о заштити споменика културе и природних реткости (Службени лист ФНРЈ, бр. 81/2); Ђокић, Надовеза 2019, 23.

² Ђорђевић 1984, 231.

давно забележено, „готово никад није без којега болесника, како из оближњих села, тако и из удаљених места.“³

После краткотрајног Априлског рата 1941. године и капитулације Југославије, територија Косова и Метохије подељена је између три окупационе управе. Под немачку управу која је обухватала ужу Србију, потпали су Косовскомитровачки, Вучитрнски и Лапски срез, као и делови Грачаничког среза.⁴

Насиље албанског становништва је обележило већ прве ратне дане на Косову и Метохији. Наоружане албанске групе⁵ нападале су из заседа припаднике Војске Краљевине Југославије, док је истовремено отпочео и терор над српским цивилним становништвом.⁶ Посебно изложени притисцима били су колонисти, на које су Албанци неретко гледали као на уљезе које су од 1918. до 1941. године југословенске власти насељавале на њихову земљу, самим тим и на њихову штету, а зарад остварења уско политичких државних интереса.

Сабрат манастира Девича, јеромонах Дамаскин Бошковић први је клирик Епархије рашко-призренске убијен током Другог светског рата. Он је убијен у октобру 1941. године. Јеромонах Дамаскин је покушао да заштити манастирску имовину од локалних Шиптара. Они су га везали и вукли преко камењара и трња, ударајући да кундацима, и када је већ био на издисају догукли га хицима из пушака.⁷ Мртвог су га претресли и опљачкали око 2.000 динара,⁸ колико су му пронашли у џеповима.

Нова револуционарна власт прихватила је затечено стање на Косову и Метохији и санкционисала тековине геноцида над Србима, који су извршили Арбанаси уз одобрење италијанске, немачке и бугарске војске.

После завршетка Другог светског рата најзначајнији српски средњовековни споменици на Косову и Метохији избегли су већа оштећења, за разлику од манастира Девича и низа мањих цркава, који су спаљени или готово потпуно разорени, што је установио и Ђурђе Бошковић приликом стручног обиласка 1946. године.⁹

Почетак обнове запаљеног и срушеног Манастира Девича започео је после мање од годину дана од завршетка Другог светског рата, односно после обиласка рушевина Манастира у априлу 1946. године од стране комисије коју су чинили: архимандрит Виктор, старшина Пећке патријаршије, протојереј Василије Килибарда, архијерејски намесник митровачки, протојереј Радивоје Бјелановић, свештеник Василија Бачкалов, јеромонах Макарије (Поповић) и неколико мештана. Старшина Пећке патријаршије извештио је 10. априла 1946. године епископа рашко-призренског Владимира, да ће се јеромонах Макарије Поповић примити дужности обнављања порушеног манастира Девича.¹⁰

Одлуком епископа Владимира, од 27. маја 1946. године, јеромонаху Макарију Поповићу биле су поверене и парохије у Дреници, које су током ратних дејстава остале без својих свештеника.¹¹ Уз несебичну помоћ братије Пећке патријаршије, отац Макарије започиње обнову манастира Девича. Проналази најпре стан у селу Лудовићима, на

³ Станковић 1910, 117.

⁴ Јањетовић 2012, 106.

⁵ Vavić 1987, 49-68.

⁶ Petranović 1992, 102, 104, 245; Антонијевић 2009, 17, 173–174.

⁷ Штрбац, Смиљанић 1960, 43.

⁸ АЕРП, Епископ рашко-призренски, Инспектору Косова, 24.04.1942.г.

⁹ Бошковић 1948, 96–105.

¹⁰ АЕРП, Управа Пећке патријаршије – Епископу рашко-призренском, 10.04.1946.г.

¹¹ АЕРП, Епископ рашко-призренски – Архијерејском Намеснику- Косовска Митровица, 27.05.1946.г.

манастирском земљишту близу Манастира, о чему пише архимандрит Виктор,¹² и уз првобитну материјалну помоћ од тадашњих 10.450 динара, које шаље Епископ Рашко-призренски Владимир, започиње обнова манастира.¹³

Игуман Макарије Поповић је у наредним месецима обилазио метохијска села, скупљајући прилог („писанију“) за обнову манастира Девича. О резултатима „писанија“, јеромонах Макарије је, 12. фебруара 1947. године обавестио Епископа Владимира.¹⁴

Прекретница у обнови манастира Девича јесте долазак монахиње Параскева Симеуновић¹⁵ 17. априла 1947. године.¹⁶ Одлуком Епископа Владимира од 18. новембра 1947. године монахиња Параскева је постављена за старешину манастира Девича.¹⁷ Са монахињом Параскевом у манастир су дошле и искушенице Стоја Ђурчин,¹⁸ у монаштву Текла,¹⁹ и Косана Ђуровић²⁰ (у монаштву Калиопа).²¹

Монахиње су најпре становале у оближњем месту Лудовићу, у кући горепоменутог Петра Лазића, све до 6. априла 1947. године када је сестринство је прешло у манастир.

Захваљујући прилозима Срба из околних села, подигнут је конак за становање монахиња, који је освећен и усељен 12. јула 1947. године. По благослову Епископа Владимира, освећење је извршио јеромонах Макарије Поповић.²² После усељења сестара у нови конак, јеромонах Макарије се вратио у Пећку патријаршију, чији је био сабрат.²³

Обнова манастира и монашког живота није наилазила на одобравање већине локалног арбанашког живља, које је, поред негодовања и наношења штете манастирској имовини прибегавало и отвореним физичким нападима. Први физички напад на монаштво манастира Девича, догодио се 3. маја 1947. године у време одсуства оца Макарија Поповића.²⁴ Према сведочењу монахиње Параскеве, у обновљени манастир

¹² Исто.

¹³ АЕРП, Епископ рашко-призренски – Јеромонаху Макарију, в.д. старешине манастира Девича, 16.06.1946.г.

¹⁴ АЕРП, Јеромонах Макарије ВД игумана Девича– Епископу рашко-призренском, 12.02.1947.г

¹⁵ Рођена 19.01.1915.г. у Турици (Драгачево), завршила основну школу, замонашена на Велики Понедељак 1941. у манастиру Љубостиња. – АЕРП, Монахиња Параскева Симеуновић, кондуит листа.

¹⁶ АЕРП, Управа манастира Девича – Епископу рашко-призренском, 12.05.1947.г.

¹⁷ АЕРП, Епископ Рашко-призренски – Црквеном суду, 18.11.1947. г.

¹⁸ „Родом из Чуруга (Бачка). За време окупација много је страдала од Мађара, они су јој убили мужа, троје децу су јој такође међу мртвима, и она се од тих дана (од Божића 1942.) решила на служење Богу.“ – АЕРП, Управа манастира Девича – Епископу рашко-призренском, 06.08.1947.г.

¹⁹ Замонашена 27.08.1947. године. - АЕРП, Управа манастира Девича – Епископу рашко-призренском, 29.08.1947.г.

²⁰ Рођена 1922. године у Леушић код Горњег Милановца. – АЕРП, Управа манастира Девича – Епископу рашко-призренском, 08.12.1947.г.

²¹ Замонашена 15.12.1947. године. - АЕРП, Управа манастира Девича – Епископу рашко-призренском, 20.12.1947.г.

²² АЕРП, Епископ Рашко-призренски – Управи манастира Девича, 27.07.1947.г.

²³ АЕРП, Управа манастира – Епископу рашко-призренском, 20.07.1947.г.

²⁴ Локални Албанац из оближњег села Резала Исљам Делић, дотерао је стоку до близу манастира. После опомене од стране мати Параскеве да стоку помери са манастирске ливаде, и његове ароганције, Параскева је пошла да сама отера стоку. Тада ју је Исљам напао, ударивши је по глави палицом са окованим врхом. Тим ударцем изазвао је крварење на глави монахиње. Исљаму се у нападу на монахињу потом придружују још два одрасла чобана и тешко пребијају мати Параскеву. Срећом, у помоћ су јој притекли мајстори који су били на крову, те су ухватили само Исљам, а

„непрестано долазе посетиоци и умно болесни ради читања молитава и исцељења код Светог Јоаникија“, те она сматра да су ово „неодложни разлози и Свети Девич не би смео остати без духовника.“²⁵

Прва седница сестринства обновљеног манастира Девича одржана је 18. децембра 1947. године. Поред сестринства које су чиниле монахиње Параскева, Текла и Калиопа, седници је као изасланик Епископа Владимира присуствовао јеромонах Кирило (Врга), професор Богословије у Призрену.²⁶

Године 1948. враћено је 8 ha земље манастиру, о чему је извештен Епархијски Управни Одбор у Призрену,²⁷ поред манастира Девича у намесништву косовско-митровачком, постојала су још два манастира: Бањска и Соколица, док је број верних био свега 37.440, од тога 18.536 душа, женских 18.903.²⁸ Укупан број свештенослужитеља у рашко-призренској Епархији био је 70.²⁹

Епископ рашко-призренски Владимир обратио се 13. новембра 1948. године Комисији за верске послове молећи за помоћ у материјалу ради завршетка обнове манастира Девича.³⁰ Уместо тражене количине, од 2000 црепова, Планска комисија је Манастиру Девичу доделила 500 црепова.³¹

Обнова порушеног храма манастира Девича је започела 1952. године,³² и то обраћањем Манастира Патријаршијском Управном Одбору за финансијску помоћ, у износу од 500.000 динара.³³

Обнова храма је завршена 28. августа 1954. године, тада је поред игуманије Параскеве и управнице монахиње Текле, сестринство манастира Девич бројало још шест сестара.³⁴

Обновљени храм манастира Девича 29. августа 1954. године осветио је Епископ Рашко-призренски Владимир са свештенством и монаштвом.

Епископ рашко-призренски Павле у годишњем извештају Светом Архијерејском Синоду, писао је како је 1. новембра 1958. године примећен нестанак 13-тогодишње девојчице Јелене Лапоћанин-Христић, која је боравила у манастиру Девичу. После потраге Народна милиција је девојчицу пронашла у селу Резалу, недалеко од манастира.

остала двојица чобана су утекла. – АЕРП, Управа манастира Девича – Епископу Рашко-призренском, 04.05.1947.г.

²⁵ АЕРП, Управа манастира – Епископу рашко-призренском, 23.07.1947.г.

²⁶ Према Записнику седнице, економско стање манастира до 18. децембра 1947. године било је следеће: приход 8.000 динара, расход 15.277 динара. Значи, манастир је у том тренутку дуговао 7.277 тадашњих динара.

²⁷ АЕРП, Управа манастира Девича– ЕУО, 06.05.1948.г.

²⁸ АЕРП, Архијерејски намесник Косовска Митровица – Епископу рашко-призренском, 01.07.1948.г.

²⁹ АЕРП, Епископ рашко-призренски – Земаљској комисији за верске послове Н. Р. Србије, 20.02.1948.г.

³⁰ АЕРП, Епископ Рашко-призренски – Србијанској комисији за верске послове Н.Р.Србије, 13.11.1948.г.

³¹ АЕРП, Oblasni Narodni Odbor АКМО, planska komisija – Upravnom Odboru pravoslavne eparhije, Priština 19.11.1948.g.

³² За потребе обнове храма Управа манастира Девича је добила одобрење ЕУО-а о подизању предатног капитала у суми од 21.868 динара, који се налазио код Народне банке, филијале у Косовској Митровици. - АЕРП, ЕУО – Управи манастира Девича, 14.07.1952.г.

³³ АЕРП, Епископ рашко-призренски – Патријаршијском Управном Одбору, 03.03.1952.г.

³⁴ АЕРП, Управа манастира Девича – Епископу рашко-призренском, 18.09.1954.г.

Наиме, њу су „ноћу отела три Шиптара и то један ожењен са пушком, у чију кућу су је одвели, а који се зове Малић Гаши, настојећи да је на силу удају за њега“.³⁵

Милиција је тек на другу интервенцију Управе манастира Девича девојчицу одузела од киднапера и одвела је у Београд, где је смештена у дом за незбринуту децу. Иако је командир милиције поднео тужбу против организатора овог дела, јавни тужилац у Косовској Митровици је тужбу одбацио и упутио манастир Девич да поднесе нову тужбу, што сестринство није смело да учини из страха од освете.³⁶

Епископ Павле је 12. маја 1959. године у Извештају Синоду СПЦ указао на „једну невољу, чије последице могу бити катастрофалне“, у питању је било непрестано исељавање српског живља са Косова и Метохије.³⁷

Широм Косова и Метохије одржане су 1968. године демонстрације албанских сепаратиста, баш у време великих политичких превирања везаних за унутрашње уређење југословенске федерације.

Упркос нестабилном стању као и сталним притисцима, неимарска делатност у Манастиру Девичу није престајала. 1968. године сазидана је Капела изнад извора Светог Јанићија.³⁸

Управа манастира Девича упутила је Извршном већу Покрајине Косова и Метохије у Приштини представку о нападу на игуманију Манастира Параскеву Симеуновић. Наиме, 28. маја 1968. године синови Османа и Азема Дељевића из Резала, физички су напали старешину Манастира Девича игуманију Параскеву, наневши јој ударцима штапом повреде по глави. Поменути нападачи, после напада Игуманије, извршили су преметачину манастирских просторија. Управа Манастира извештава да је поднета пријава милицији, која је изашла на лице места, међутим нападачи су претили и милицији, „да ће их тужити Космету што штите Девич.“³⁹

Недуго после овог догађаја, иста лица су 13. јуна 1968. године опет напала старешину Манастира Девич. Наиме, игуманија је физичка нападнута док је обилазила радове на манастирској економији, срећом радници Манастира су отерали нападаче.⁴⁰

Извештаји који су долази из јужне српске покрајине навели су Патријарха српског Германа да се 16. септембра 1968. године обрати Председнику Скупштине Србије тражећи да се цркве и манастири као и њихови службеници и остали верници заштите од безакоња, како би им се „омогућило да у нашој слободној земљи живе и раде у миру и без страха“.⁴¹

Епископ Павле обратио се 20. октобра 1968. године, Комисији за верска питања Аутономне Покрајине Косова, преносећи извештај Управе манастира Девича како су два младића албанске националности пролазећи поред манастирске зграде крај реке, деци чобанима, понудили да на Манастир баце две бомбе. И овај случај, као и напад на вернике који су о Великој Госпојини (28. августа) нападнути камењем на путу на Манастиру, билу су пријављени милицији.⁴²

³⁵ АЕРП, Управа манастира Девича – Епископу рашко-призренском, 20.11.1958.г.

³⁶ Исто.

³⁷ Гаталовић, М. 2014, 634-635.

³⁸ Извођач радова је био Милош Аничкић, док је вредност радова износила 3.000 динара (старих 300.000). - АЕРП, Уговор са зидарским мајстором Милошем Аничкићем, из села Прислонице код Чачка, 25.03.1968. г.

³⁹ АЕРП, Епископ рашко-призренски - Светом Синоду, 22. 06.1968.г.

⁴⁰ Исто.

⁴¹ Архив Синода, Син. бр. 3055/1968, Свети Синод - Председнику Скупштине Србије, бр. 3055/зап. 502, 16. сеп. 1968. г.

⁴² АЕРП, Епископ рашко-призренски – Комисији за верска питања Аутономне Покрајине Косова, 20.10.1968.г.

Свети Архијерејски Сабор СПЦ је 19. маја 1969. године обавестио Председника СФРЈ Јосипа Броза Тита о многобројним изгредима Албанаца у САПК, на шта је он изразио жаљење и обећао да ће учинити све да се спрече изгреди и незаконити поступци како би се обезбедио слободан живот и интегритет свих грађана и сигурност имовине.⁴³

И поред обећања власти да ће све учинити како би се обезбедио слободан живот, исељавања Срба са простора Косова и Метохије су настављена и у наредним месецима, што је и Епископ Павле потврдио у својим Извештајима Светом Синоду СПЦ. Епископ Павле наводи како албанска деца разваљују српске цркве одакле краду новац и псују црквена лица, док „милиционери прете Србима који носе шајкачу.“⁴⁴

Вредне монахиње манастира Девича, нису посустајале у обнови, и изградњи Манастира. Тако је 1970. године сазидан звоник,⁴⁵ чији ктитори су биле две монахиње Манастира, тада већ покојна Варвара, која је завештала да се после њене смрти прода њено имање у Бачком Петровом Селу, и новац приложи Манастиру Девичу. Други приложник је монахиња Ефимија,⁴⁶ такође родом из Бачког Петровог Села.⁴⁷

Током 1971. године, Манастир Девич је, како стоји у Молби ЕУО Епархије рашко-призренске, „на иницијативу побожног грађанства из околних села и саме Косовске Митровице“⁴⁸ започео зидање „Народне трпезарије“. Наиме, материјал за зидање купљен је од добровољних прилога народа, чија је и иницијатива била. Радове на овом објекту, као и на звонари изводио је Милош Аничих.⁴⁹

Поред напада на монахиње и имовину манастиру Девича, и сам Епископ Павле доживео је непријатност идућу ка Манастиру. Наиме, како је описао у извештају Извршном Већу Аутомене Покрајине Косова и Метохије, на путу ка Девичу сусрео је двоје албанске деце, од којих је из разговора сазнао да су VII и IV разред основне школе. Пошто су Епископа Павла питали да им да новац, а он је одговорио да нема, засули су га камењем, међутим, остао је неповређен.⁵⁰

Повод напада на Епископа Павла у одговору Скупштине општине Србица стоји да су поменута деца пронађена, а после привођења у станицу милиције у Србици, „против њихових родитеља поднете пријаве судији за прекршаје.“⁵¹

У Извештају Синоду СПЦ за 1973. годину, Епископ рашко-призренски истаче да у Покрајини постоји „једно организовано, систематски руковођено вршење притиска, насиља над српским живљем да се исељава.“⁵²

⁴³ Задужбине Косова, 818; Саво Јовић, Етничко чишћење, 105; Шиптарски геноцид, 188.

⁴⁴ АЕРП, Епископ рашко-призренски – Синоду СПЦ, 21. 03.1971.г. Извештај Епархијског Управног Одбора рашко-призренске Епархије о свом раду у 1970. години.

⁴⁵ Заводу заштити културно-историјских споменика из Приштине, својим решењем 02/276 од 2. јуна 1970. Године, одобрио је зидање звоника у порти Манастира Девича.

⁴⁶ Према финансијском извештају, за изградњу звонаре потрошено је 19.851 нових динара. - АЕРП, Управа манастира Девича – ЕУО, 20.11.1970.г.

⁴⁷ АЕРП, Уговор о зидању звонаре, 26.08.1970.г.

⁴⁸ АЕРП, Управа манастира Девич – Епархијском Управном Одбору Епархије рашко-призренске, 22.11.1971.г.

⁴⁹ Радови на зидању народне трпезарије износили су 40.000 нових динара (4.000.000 старих динара). -АЕРП, Уговор о зидању народне трпезарије, 01.09.1971.г.

⁵⁰ АЕРП, Епископ рашко-призренски – Извршном Већу Аутомене Покрајине Косово (Комисији за односе са верским заједницама) и Скупштини општине Србица, 24.08.1976.г.

⁵¹ АЕРП, Skupština opštine Srbica – Episkopu raško-prizrenskom, 06.12.1976.g.

⁵² АЕРП, Епископ рашко-призренски – Синоду СПЦ, 25. 02.1974.г. Извештај Епархијског Управног Одбора рашко-призренске Епархије о свом раду у 1973. години.

Игуманија манастира Девича, Параскева Симеуновић, упутила је 20. маја 1973. године, Извештај Епископу Павлу у коме се поред сталне сече шуме као и уништавања манастирских усева, наводи како је 18. маја 1973. године нападнута једна од монахиња, притом јој је камењем разбијена глава, тако је морала да затражи лекарску помоћ.⁵³

У Извештају Светом Синоду СПЦ, упућеном 23. децембра 1976. године, Епископ Павле још једном изражава дивљење сестринству манастира Девича на челу са игуманијом Параскевом „која се са над човечанском храброшћу носи са непријатељски расположеним околним становништвом без иједне православне душе све до варошице Србице у којој живи неколико десетина православних Срба службеника и радника.“⁵⁴

Епископ рашко-призренски извештавајући Свети Синод СПЦ, 23. маја 1981. године, преноси како су се монахиње манастира Девич жалиле и усмено и писмено Скупштини општине и Станици милиције у Србици како су од почетка 1979. године, готово свакодневно изложени нападима или провокацијама оближњих Албанаца из Војводића. Наносе штету имовини Манастира, уништавајући усеве, ломећи саднице воћа или „краду јаја и кокошке, нападају сестре камењем, добацују им непристојне речи, псовке и шовинистичким изразима терају их из Манастира.“⁵⁵

Током 1981. године дошло је још већег притиска од стране албанских сецесиониста на Србе и Црногорце. Долазило је до пребијања, силовања, спаљивања кућа и пљачкања продавница. Једном речју, у догађајима на Косову с пролећа 1981. године васкрсавала је идеја из доба окупације, о „Великој Албанији“, коју је требало остварити „милом или силом“, како су и узвикивали демонстранти у Приштини, Урошевцу, Ђаковици, Подујеву и другим местима широм Косова и Метохије. После војног угушења ове арбанашке агресије, Србима на Косову било је још теже. Наравно, опет су биле на удару српске цркве и манастири, свештенство и монаштво.

У периоду од 1982. до 1984. године манастир Девич је био често у средишту интересовања јавности, пре свега, јер је био најчешће угрожаван од свих светиња на Косову и Метохији. У поменутом раздобљу било је честих напада на имовину манастира, најтежи од њих су три велика подметнута.

Најпре је почетком 1982. године, управа манастира Девича, известила Епископа Павла да је 3. марта 1982. године локални Арбанас из Резала Ђазим Делјаје, посекао око 60–70 стабала манастирске шуме. Пошто је дошло до превртања трактора, није успео да посечено и превезе. Милиција га је затекла на месту крађе.

Истога дана, нападнут је вепар, који је од јачине ударца у врат убијен, док су локални Арбанаси на локалном путу, на око 250 метара од улаза у Манастир направили барикаде, од крупног камена, тако да се није могло проћи аутомобилима. Монахиње манастира Девич су склониле ову барикаду.⁵⁶

Старешина манастира Девич, игуманија Параскева, реаговала је у текстом у *Православљу* на текст делегата Крста Дугалића из Србице, који је објављен у *Политици* 27. априла 1982. године под насловом „Манастир Девич није без заштите.“ Крстић је у тексту демантовао речи игуманије Параскеве изговорене у телевизијском интервјуу 14. априла 1982. године.⁵⁷

У свом реаговању игуманија Параскева наводи: „Опет са своје стране наглашавам као што сам и у интервјуу преко телевизије рекла да нас милиција није

⁵³ АЕРП, Управа манастира Девича– Епископу рашко-призренском , 20.05.1973.г.

⁵⁴ Исто.

⁵⁵ АЕРП, Епископ рашко-призренски – Синоду СПЦ, 23.05.1981.г.

⁵⁶ АЕРП, Управа манастира Девича – Епископу рашко-призренском, 03.03.1982.г.

⁵⁷ АС, Транскрипт изјаве игуманије манастир Девича, дате ТВ Београд, 14.04.1982.г.

обилазила и унеколико штитила, ми бисмо одавно биле принуђене да одемо одавде јер су ово све чињенице које сви они све податке имају код себе, какве све овде малтретирања и притиске трпимо већ 35 година... Наглашавам да манастир Девич, нарочито после интервјуа преко телевизије, милиција чешће обилази!“⁵⁸

О угрожености манастира Девича, писао је и у синђел Дамаскин Давидовић, у опширном тексту „Манастир Девич све угроженији“, објављеном у *Православљу*, листу Српске Патријаршије.⁵⁹ Упозорења да је манастир угрожен обистинила су се после неколико месеци. Под насловом „После паљевине имовине манастира Девич“⁶⁰ објављена је вест у *Православљу* да је 10. новембра 1982. године запаљено 7 стогова сена овог манастира.⁶¹ У тексту су наведена и каменована монахиња и њихових гостију – свештенослужитеља. На истој страни објављене су и три фотографије. Једна на којој је видљив разбијен надгробни споменик у селу Љутоглава код Призрена. И две фотографије на којима је манастир Девич: једна из 1947. године када је био у рушевинама, а друга из 1982. године, а испод ње злослутно питање: „А шта сутра?“ И ово упозорење о угрожености Девича се обистинило, 26. августа 1983. године запаљена је манастирска ограда.⁶² Према писању штампе ограду је запалио Нухи Шеремет Геци, ученик албанске националности.⁶³

Секретар Председништва ПК ССРН Косова, Исмаил Микуловци навео је за пожар подметнут 1984. године да је „...дело албанских националиста и иредентиста и да је циљ био да поремети међунационалне односе у општини Србица и у САП Косово“.⁶⁴

Старешина манастира Девич, игуманија Параскева, 6. августа 1984. године известила је, Епископа рашко-призренског о новом подметнутом пожару на имању манастира Девич, приликом кога је изгорело 9 стогова сена. У акту се наводило да је пожар подметнут на сваком сену понаособ.⁶⁵ У истом извештају наводи се и то да је овај случај изазвао и пажњу медија, те је 14. августа 1984. године ТВ Београд снимила репортажу о овом случају, као и о самом Манастиру.⁶⁶

Нови пожар на имању манастира био је разлог да Епископ рашко-призренски Павле посети Небиха Гашија, председника Председништва САП Косово 9. августа 1984. године. Том приликом је Епископ рашко-призренски известио свог саговорника о проблемима са којима се Црква суочавала у свом раду и о подметнутом пожару у манастиру Девич.⁶⁷ У вези са овим догађаје, Епископ је изразио захвалност органима и грађанима србичке општине за хитно преузете мере у санирању стања и надокнади изгорелог села у току овог месеца.

⁵⁸ Игуманија Параскева, „Ко је у праву“, *Православље*, бр. 365, 1. јун 1982, 4.

⁵⁹ *Православље*, бр. 366, 15. јун 1982, 7–10

⁶⁰ *Православље*, бр. 377, 1. децембар 1982, 11.

⁶¹ У Извештају Епископу Управа Девича наводи да је материјална штета нанета овим пожаром износила око 100 милиона старих динара. – АЕРП, Управа манастира Девича – Епископу рашко-призренском, 12.11.1982.г.

⁶² АЕРП, Епархијски Управни Одбор Епархије рашко-призренске – Извршном Већу САП Косово, Комисији за односе са верским заједницама, 19.09.1983.г.

⁶³ „Ухваћен подметач ватре“, *Православље*, бр. 398, 15. октобар 1983, 5.

⁶⁴ „Дело албанских националиста“, *Политика*, 15. август 1984, 11.

⁶⁵ АЕРП, Управа манастира Девича – Епископу рашко-призренском, 14.08.1984.г.

⁶⁶ Исто.

⁶⁷ „Небих Гаши примио епископа Павла“, *Православље*, бр. 419, 1. септембар 1984, 1.

Покрајински Секретаријат за унутрашње послове САП Косова саопштио је 28. августа 1984. године да су органи унутрашњих послова открили и ухватили актере непријатељских акција паљевине сточне хране манастира Девич код Србице.⁶⁸

Секретар Председништва ПК ССРН Косова, Исмаил Микуловци навео је за дневни лист *Политика* да је пожар „дело албанских националиста и иредентиста и да је циљ био да поремети међунационалне односе у општини Србица и у САП Косово.“⁶⁹

Приликом своје канонске посете Српској Православној Цркви, Патријарх московски и целе Русије Пимен, обишао је 04. октобра 1984. године и манастир Девич. О чему сведочи запис на Престоном Јеванђељу.

Поред свих недаћа које су задесиле српске светиње у претходном раздобљу, Епископ Павле, 5. маја 1987. године, извештава Свети Синод о „новој врсти невоља.“⁷⁰

Наиме у многим поседовним листовима цркава и црквешта, широм Косова и Метохије, стајало је да су то цамије, куће, општенародна добра, док неке и нису биле уписане у Катастар непокретности. Епископ Павле је о овоме обавестио и Комисију за односе са верским заједницама у Приштини рекавши: „Не треба много домишљања за закључак да ови поступци спадају у план заступника принципа „етнички чистог Косова“, да се и званичним актима покаже да на Косову нема ни Срба, ни њихових цркава, а оно што држе то су цамије које је власт у старој Југославији одузела насилно од муслимана и дала српској цркви. Или да су овде дизане цамије још у XIV веку, кад Турци нису ни били прешли на Балкан. Било како било, тек добро није.“⁷¹

У свом опширном интервју за лист НИН објављеног у јула 1987. Године, патријарх српски Герман, говорећи о стању на Косову и Метохији, посебно апострофира страдања манастира Девич, и игуманије Параскеве.⁷²

Новинарка *Политике* Рада Саратлић пренела је, 12. октобра 1987. године, потресно сведочанство Параскеве, игуманије манастира Девич.

Новинар Јеврем Дамјановић посетио је 1988. године манастир Девич, и пренео сведочења игуманије Параскеве о страдању овог манастира и монахиња од арбанашких зулума, почевши од обнове Манастира 1947. године до тадашњих дана.⁷³

Игуманија Параскева се разболела током 1991. године, наиме њено здравствено стање је погоршано услед дијабетеса, те је била хоспитализована на Војномедицинској Академији у Београду. Пред сам крај живота, услед компликација њој је била ампутирана десна нога. Како говоре очевици, говорила је: „Није ми жао што ја да умрем, него ми је жао манастира и мојих сестара. Непрестано о њима мислим, непрестано се молим Богу за њих, а ја знам, сутра кад умрем да ће се оне молити Богу за мене.“

Легендарна девичка игуманија Параскева Симеуновић упокојила се 6. септембра, а сахрањена је сутрадан, 7. септембра 1993. године на монашком гробљу у порти манастира Девича. Опело су служили Патријарх српски Павле Стојчевић, Митрополит дабробосански Николај Мрђа, Епископ горњо-карловачки Никанор Богуновић и Епископ рашко-призренски Артемије Радосављевић.

Смрћу игуманије Параскеве завршена је једна значајна етапа у историји манастира Девича.

⁶⁸ Православље, бр. 419, 1. септембар 1984, 1; Политика, 28. август 1984.

⁶⁹ „Дело албанских националиста“. Политика, 15. август 1984, 11.

⁷⁰ АЕРП, Епископ – Извештај Синоду, 05.05.1987.г.

⁷¹ АЕРП, Епископ – Извештај Синоду за период од 01.04.1986. до 01.04.1987.г., 09.05.1987.г.

⁷² Светислав Спасојевић, „Све ће доћи на своје место“, НИН, бр. 1905, 5. јул 1987, 20 – 23.

⁷³ *Илустрована политика*, 28. 03. 1988. г.

Извори

Архив Синода Српске Православне Цркве (АС)
Архива Епархије Рашко-призренске (АЕРП)

Литература

Антонијевић, Ненад (2009): *Албански злочини над Србима на Косову и Метохији у Другом светском рату*: документа. Београд: Музеј жртава геноцида.

Бошковић, Бранислав (1991): „Преглед специфичности народноослободилачког покрета на Косову и Метохији 1941-1945. године”. *Космет I*, Приштина: 211-281.

Vavić, Milorad (1987): „Kontrarevolucionarne organizacije na Kosovu i Metohiji 1941-1945. godine“. *Časopis za suvremenu povijest*, број 19, Zagreb., 49-68.

Гаталовић, Миомир, *Југословенска државна политика на Косову и Метохији 1958-1974* (докторска дисертација, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, одељење историје, катедра за историју Југославије, Београд, 2014),

Ђорђевић, Тихомир (1984): *Наши народни живот*, том IV. Београд: Просвета.

Јањетовић, Зоран (2012): „Границе немачке окупационе зоне у Србији 1941–1944“. Зборник радова, књига 62–2.

Јовић, Саво (2012): *Етничко чишћење и културни геноцид на Косову и Метохији: сведочанства о страдању Српске православне цркве и српског народа од 1945. до 1985. године*. Нови Сад: Православна реч.

Petranović, Branislav (1992): *Srbija u Drugom svetskom ratu 1939–1945*. Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar.

Станковић, Годор (1910): *Путне белешке по Старој Србији 1871—1898*. Београд.

Штрбац, Душан, Смиљанић, Милан (1960): *Споменица православних свештеника – жртава фашистичког терора и палих у народноослободилачкој борби*. Београд: Савез удружења православног свештенства ФНРЈ.

Boban Stojković

**ABBESS PARASKEVA SIMEUNOVIĆ - A WITNESS TO THE SUFFERING AND
RESURRECTION OF THE DEVIĆ MONASTERY IN THE 20TH CENTURY**

The document, based on the unpublished archive materials of the Diocese Raško-Prizrenska, provides evidence of the actions of the Abbess Paraskeva Simeunović, the elder of the Devič monastery, in the period from 1947. to 1993. The Devič Monastery belongs to the Raško-Prizrenska Diocese of the Serbian Orthodox Church and, as a cultural monument of extraordinary importance, represents an important cultural asset.

Among the monastic persons who marked the century-old existence of the Devič Monastery in Drenik, a special place belongs to Abbess Paraskevi Simeunovich.

The Devič Monastery was completely destroyed and looted at the beginning of the Second World War, the surrounding Albanians killed Hieromonk Damaskin Bošković. After the Second World War, under very difficult circumstances, the restoration of the monastery begins with Hieromonk Makarije Popović, who was the friend of the monastery.

The nun Paraskeva Simeunović came in 1947. to the ruined monastery, where she, with the help of Hieromonk Makarje Popović and several other nuns, began to restore this shrine.

The restoration of the monastery was very difficult, the sisterhood faced the troubles with the surrounding Albanians, as well as the local communist authorities, who remain immune to the cries and pleas of the sisterhood of the monastery.

Monastic acts, supplications and pleas addressed to the church authorities of the Raško-Prizrenska Diocese, to the Holy Synod of Bishops or to the authorities of that time bring valuable evidence of the restoration and the disaster of this shrine.

With the relentless work of the Abbess Paraskeva, the Devič Monastery was completely restored in the spiritual, economic and architectural sense.